מקשה הגמרא: אם מדובר בזמן שבית המקדש קיים, מדוע הוצרכו חכמים לתקן שג׳ תשרי יהיה יום טוב, **וְתִיפּוֹק לֵיהּ** – והרי גם ללא תקנה זו יום טוב הוא, משום **דַּהֲוָה לֵיהּ יוֹם שֶׁנֶּחֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם**, ונתבאר לעיל (יח:) שבימי בית שני היו ימי הצומות ימי ששון ושמחה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב, לֹא נִצְרְכָה** – לא הוצרכו לקבוע את ג׳ בתשרי ליום טוב **אֶלָּא** כדי **לֶאֱסוֹר** בתענית **אֶת** היום **שֶׁלְּפָנָיו**, כלומר את ב׳ בתשרי, וכדין הימים הטובים הכתובים במגילת תענית שהימים שלפניהם ולאחריהם אסורים בתענית.

מקשה הגמרא: **שֶׁלְּפָנָיו נַמִּי תֵּיפּוֹק לֵיהּ** – גם ללא שיקבע ג׳ תשרי במגילת תענית, היה ב׳ בתשרי אסור בתענית משום **דַּהֲוָה לֵיהּ יוֹם שֶׁנֶּחֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם**, ונתבאר לעיל (יח:) שבימי בית שני היו ימי הצומות ימי ששון ושמחה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב**, **לֹא נִצְרְכָה** – לא הוצרכו לקבוע את ג׳ בתשרי ליום טוב **אֶלָּא** כדי **לֶאֱסוֹר** בתענית **אֶת** היום **שֶׁלְּאַחֲרָיו**, כלומר את ב׳ בתשרי, וכדין הימים הטובים הכתובים במגילת תענית שהימים שלפניהם ולאחריהם אסורים בתענית.

מקשה הגמרא: **שֶׁלְּפָנָיו נַמִּי תֵּיפּוֹק לֵיהּ** – גם ללא שיקבע ג׳ תשרי במגילת תענית, היה ב׳ בתשרי אסור בתענית משום **דַּהֲוָה לֵיהּ יוֹם שֶׁנֶּחֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם**, ומכיון שבזמן הבית היה יום זה יום טוב מדרבנן הרי הוא אסור בתענית לפניו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי**, הדין שעושים יום טוב ביום שנהרג בו **גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם**, מִדְּבָרֵי קַבָּלָה הוּא – ונלמד מדברי הנביא, **וְדִבְרֵי קַבָּלָה כְּדִבְרֵי תּוֹרָה** דָּמוּ ואינם צריכים חיזוק, ומשום כך לא נאסר היום שלפניו.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על הסוברים שבטלה מגילת תענית: **מָתִיב רַב טּוֹבִי בַּר מַתְנָה**, שנינו במגילת תענית (פרק יב) לגבי חודש אדר, **בְּעֶשְׂרִים וּתְמָנְיָא בֵּיהּ** – בעשרים ושמונה בו, **אֶתְּ בְּשׁוֹרְתָא טָבְתָא לִיהוּדָאֵי** – הגיעה בשורה טובה ליהודים, **דְּלָא יְעִידִין מֵאוֹרַיְיתָא** – שלא יצטרכו לנתק את עצמם מלימוד התורה. שֶׁקודם לכן **גְּזֵרָה** חֲמַלְכוּת של רומי **גְּזֵרָה** על ישראל, **שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְשֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשֶׁיְּחַלְּלוּ שַׁבָּתוֹת. מֶה עָשָׂה יְהוּדָה בֶּן שַׁמּוּעַ וַחֲבֵירָיו, הָלְכוּ וְנָטְלוּ עֵצָה מִמַּטְרוֹנִיתָא** [ר׳שרה נכרית] **אַחַת, שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי רוֹמִי מְצוּיִין אֶצְלָהּ. אָמְרָה לָהֶם, בּוֹאוּ וְהַפְגִינוּ** – צעקו בשווקים וברחובות **בַּלַּיְלָה**, כדי שישמעו השרים וירחמו עליכם, **הָלְכוּ וְהִפְגִינוּ בַּלַּיְלָה, וְאָמְרוּ, אֵי שָׁמַיִם**, כלומר למען הקדוש ברוך הוא, **וכי לֹא אַחֵיכֶם אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אֵם אַחַת אֲנַחְנוּ, מַה נְּשְׁתַּנֵּינוּ מִכָּל אוּמָּה וְלָשׁוֹן, שֶׁאַתֶּם גּוֹזְרִין עָלֵינוּ גְּזֵירוֹת קָשׁוֹת. וכששמעו זאת השרים ריחמו עליהם וּבִיטְּלוּם, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם** [כ״ח באדר] **עָשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב.** מסיים רב טובי את קושייתו: **וְאִי כָּלְקָא דַּעְתָּךְ** לומר שכְּמַגִּילַת תַּעֲנִית לאחר החורבן, **כַּמַּיְיתָא בָּטוּל, אַחֲרָנֵיתָא מוֹסִיפִין** – הרי את הימים הקודמים ביטלו, וכי יוסיפו ימים טובים אחרים. **וְכִי תֵּימָא** לתרץ **הָכָא נַמִּי** – שגם ברייתא זו עוסקת **בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, וְהָא יְהוּדָה בֶּן שַׁמּוּעַ** שעליו מסופר בברייתא זו, **תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הֲוָה, וְרַבִּי מֵאִיר בָּתַר הָכֵי הֲוָה** – ורבי מאיר היה לאחר החורבן. ומנין שיהודה בן שמוע היה תלמידו של רבי מאיר, **דְּתָנָן, כְּלֵי זְכוּכִית טְמֵאִים, שָׁנִינוּ וְאֵינָם ראוים לשימוש, ונטהרו מטומאתם, וְהַמַּיִם לְתוֹכָן** – וסתם את הנקב שבכלי הזכוכית **בְּאֵבֶר** – עופרת, **אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, יְהוּדָה בֶּן שַׁמּוּעַ מְטַמֵּא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר** – יהודה בן שמוע אמר בשם רבי מאיר שכלים אלו חוזרים לטומאתם הישנה, ואף שלא נגעו בטומאה אחר התיקון.

אגרות קודש

ב״ה, אסרו חה״ש, תשי״ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונתו ליום ג׳, כ״ד סיון הבע״ל.

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב ושתהי׳ בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב מזל טוב.

במענה לשאלתו - ילמוד (באופן לגמרם לפני החתונה) הפרקים טז-יז דשער הקדושה בס׳ ראשית חכמה. ומאמר לכה דודי בקונטרס דרושי חתונה (לכ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע).

וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין כלים אלו, וסוברים שכיון ועיקרם כלי זכוכית הולכים אחר העיקר ואינם חוזרים לטומאתם. ומבואר שיהודה בן שמוע היה תלמידו של רבי מאיר שהיה לאחר החורבן, ומכך שבימיו נקבע כ"ח אדר ליום טוב מוכח שלא בטלה מגילת תענית לאחר החורבן.

מתרצת הגמרא: תַּנָּאֵי הִיא – מחלוקת תנאים היא, אם בטלה מגילת תענית לאחר החורבן, דְּתַנָּיָא, חֲמִשִּׁים וְאַחַד מַכְתּוּבִין בְּמְגִלַּת תַּעֲנִית, בֵּין בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים בֵּין בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אֲסוּרִין בתענית והספד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לָהֶם, אבל כשאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, מוּתָּרִין מִפְּנֵי שֶׁאֵבֶל הוּא לָהֶם. ושוב אין להקשות על רב ורבי חנינא הסוברים כרבי יוסי שאחר החורבן בטלה מגילת תענית.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה בזה: וְהִלְכָתָא, בָּטְלוּ ימים שנקבעו במגילת תענית. וְהִלְכָתָא, לֹא בָּטְלוּ הימים שנקבעו במגילת תענית. מקשה הגמרא: קַשְׁיָא הִלְכָתָא אַהִלְכָתָא. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – פסק ההלכה שלא בטלה מגילת תענית עוסק בַּחֲנוּכָּה וּפוּרִים, שהם לא נתבטלו, כָּאן – והפסק שבטלה מגלת תענית עוסק בְּשֶׁאָר יוֹמֵי הכתובים במגלת תענית.

*

שנינו במשנתינו: על ששה חדשים השלוחין יוצאין וכו' עַל אֱלוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְעַל תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת. מקשה הגמרא: בֵּינָן דְּנָפֵק לְהוּ אֱלוּל – כיון שהשלוחים יצאו והודיעו מתי נקבע ראש חודש אלול, ועל פי זה עשו את ראש השנה, אַתְּשָׁרֵי לָמָּה לְהוּ – למה להם לצאת שוב ולהודיע מתי נקבע ראש חודש תשרי. וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר שהשלוחים יוצאים על תשרי, מחשש דִּלְמָא עֻבָּרָהּ לְאֱלוּל – שמא עיברו את חודש אלול ונקבע ראש השנה ביום שלשים ואחד, וְהָאָמַר רַבִּי חִינְנָא בַּר כָּהֲנָא אָמַר רַב, מִימוֹת עֶזְרָא וְאֵילָךְ לֹא מָצִינוּ שחודש אֱלוּל היה מְעֻבָּר. מתרצת הגמרא: מה שלֹא מָצִינוּ אלול מעובר הוא משום דְּלֹא אִיצְטְרִיךְ – שלא היה צורך לעברו, הָא אִיצְטְרִיךְ מְעַבְּרִינַן לֵיהּ – אולם אם יש צורך מעברים את חודש אלול, ולכן הוצרכו השלוחים לצאת להודיע מתי נקבע ראש חודש תשרי.

הגמרא מקשה על האמור שבמקום הצורך מעברים את אלול: והלא אם יעברו את חודש אלול ויקבעו את ראש השנה ביום שלשים ואחד, הָא מִיקַּלְקַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה – נמצא שראש השנה שנהגו בו בני הגולה אינו היום הנכון, שהרי הם עשו ביום השלשים לחודש אלול. מתרצת הגמרא: מוּטָב תִּיקַּלְקַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לבני הגולה, וְלֹא יִתְקַלְקְלוּ כּוּלְּהוּ מוֹעֲדוֹת בכך שלא יהיה חדש אלול מעובר. מוסיפה הגמרא: דַּיְקָא נַמֵּי – אפשר גם לדייק ממשנתינו שחכמים חששו שלא יתקלקלו שאר מועדות והתירו משום כך שראש השנה לא יהיה ביום הנכון לבני הגולה, דְּקָתָנֵי שיוצאים השלוחים עַל חדש תִּשְׁרֵי, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת, ולא אמרה המשנה 'מפני המועדות', ומשמע שכוונתה לומר, שאף שיש קלקול לגבי ראש השנה בעיבור חדש אלול, מכל מקום עושים זאת, מפני תיקון שאר המועדות. ומסקנת הגמרא: אכן שְׁמַע מִינָּהּ.

*

שנינו במשנתינו: וְעַל כְּכֻלָּן יוצאים השלוחים מִפְּנֵי חֲנוּכָּה, וְעַל אֲדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים. מדייקת הגמרא: וְאִילּוּ נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה יוֹצְאִין אַף עַל אֲדָר שֵׁנִי אַף עַל אֲדָר שֵׁנִי מִפְּנֵי הַפּוּרִים, לֹא קָתָנֵי – לא נכתב במשנה שאם עיברו בית דין את השנה יוצאים השלוחים אף על אדר שני מפני הפורים שבו, ויש ללמוד מכך שמַתְנִיתִין היא דְּלֹא כְּרַבִּי, דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, אִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה יוֹצְאִין אַף עַל אֲדָר הַשֵּׁנִי מִפְּנֵי הַפּוּרִים. מבררת הגמרא: לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגֵי – שמא נאמר שבכך נחלקו רבי והתנא שבמשנתינו, דְּתַמָּר – שהתנא שבמשנתינו סָבַר שכָּל מְצוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּפורים של אדר שֵׁנִי, נוֹהֲגוֹת גם בְּאדר הָרִאשׁוֹן, ויצאו בני הגולה ידי חובתם בפורים שעשו באדר ראשון, ושוב אין צורך להודיע להם מתי חל ראש חודש אדר שני. וּמַר – ורבי סָבַר שכָּל מְצוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בַּשֵּׁנִי אֵין נוֹהֲגוֹת בָּרִאשׁוֹן, וממילא לא יצאו ידי חובתם במה שעשו פורים באדר הראשון, וחייבים לעשות שוב פורים באדר שני, ומשום כך צריכים השלוחים לצאת על אדר השני, בכדי להודיע מתי חל פורים. דוחה הגמרא: לֹא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא סוברים שמְּצוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בַּשֵּׁנִי אֵין נוֹהֲגוֹת בָּרִאשׁוֹן, ולא יצאו ידי חובתם בפורים שקיימו באדר הראשון, וְהָכָא בְּעִיבּוּר שָׁנָה קָמִיפַּלְגִי – וכאן נחלקו כמה ימים יש בחודש אדר ראשון הנוסף בעיבור שנה. דְּתַנְיָא, כַּמָּה עִיבּוּר שָׁנָה, שִׁלְשִׁים יוֹם, כלומר חדש מלא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר חֹדֶשׁ, כלומר, חדש חסר של כ"ט יום. ותנא משנתינו סובר כתנא קמא שחודש אדר ראשון הוא שלשים יום, ולכן אין צורך לצאת להודיע מתי נקבע ראש חודש אדר שני. תמהה הגמרא: מַאי שְׁנָא שְׁלֹשִׁים – וכי מדוע אנו אומרים שאין צורך לצאת על חודש אדר שני לשיטת הסובר שלעולם חודש אדר ראשון הוא שלשים יום, משום דְּיָדְעֵי – שיודעים בני הגולה מעצמם שראש חודש אדר שני, הוא לאחר שלשים יום מראש חודש אדר ראשון, ואם כן חֹדֶשׁ נַמֵּי יָדְעֵי – גם לפי מי שסובר שעיבור השנה הוא 'חודש' והיינו עשרים ותשעה ימים אפשר לחשב עשרים ותשע יום מראש חודש אדר ראשון, ומדוע הוצרכו לצאת עליו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, מַאן דְּאָמַר חֹדֶשׁ, רָצָה חֹדֶשׁ רָצָה שְׁלֹשִׁים – הסובר שעיבור השנה הוא 'חודש' [רבן שמעון בן גמליאל] אין כוונתו שהוא עשרים ותשעה יום בדווקא, אלא אם רוצים עושים עשרים ותשעה ימים ואם רוצים עושים שלשים, ולכן הוצרכו לצאת עליו. ורבי סובר כדעה זו, ולכן אומר שיש להודיע על אדר שני, ותנא של משנתינו סובר שלעולם אדר ראשון הוא שלושים יום ולכן אין צורך להודיע.

הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם קְהִלָּא קַדִּישָׁא דִּירוּשָׁלַיִם, עַל שְׁנֵי אֲדָרִים שֶׁמְּקַדְּשִׁין אוֹתָם בְּיוֹם עִיבּוּרֵיהֶן – שהיו קובעים את ראשי החדשים ביום העיבור שלהם שהוא יום השלשים, והיינו שראש חודש אדר שני הוא ביום שלשים לאדר ראשון, וראש חודש ניסן הוא ביום שלשים לאדר שני. מבארת הגמרא: לְמֵימְרָא דַּחֲסֵרִין עַבְדִינַן מַלֵּאין לֹא עַבְדִינַן – רבי יהושע בן לוי בא לומר ששני חודשי אדר הינם לעולם חסרים ולא מלאים. לְאַפּוּכֵי – ועדות זו מפקיעה מִמה דְּדָרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר חִסְדָּא ואמר, הֵעִיד רַבִּי סִימַאי מִשּׁוּם חַנִּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי, עַל שְׁנֵי אֲדָרִים שֶׁאִם רָצוּ לַעֲשׂוֹתָן שְׁנֵיהֶן מַלֵּאִין, עוֹשִׂין כן, ואם רצו לעשותן שְׁנֵיהֶן חֲסֵרִין עוֹשִׂין כן, ואם רצו לעשותן אֶחָד – את אדר הראשון מַלֵּא וְאֶחָד – ואת אדר השני חָסֵר, עוֹשִׂין כן. וְכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בְּגוֹלָה [־בפומבדיתא]. וּמִשּׁוּם רַבִּינוּ – רב אָמְרִי, לְעוֹלָם יש לתלות שבית דין קבעו אֶחָד – את אדר ראשון מַלֵּא, וְאֶחָד – ואת אדר השני חָסֵר, עַד שֶׁיְּוַדַּע לָךְ שֶׁהוּקְבַּע רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ – עד שיאמרו הבאים מארץ ישראל שבית דין שינו ממנהגם וקבעו את ראש חודש אדר השני ביום שלשים לאדר ראשון, ועשו את אדר ראשון חסר.

*

שָׁלְחוּ לֵיהּ לְמַר עוּקְבָא, חודש אַדָּר הַסָּמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם הוא חודש חָסֵר. מָתִיב רַב נַחְמָן, שנינו במשנה (להלן כא:) עַל שְׁנֵי חֳדָשִׁים העדים מְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת ובאים מחוץ לתחום שבת בכדי לבוא ולהעיד שראו את חידוש הלבנה, עַל נִיסָן וְעַל תִּשְׁרֵי. וְאִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא שאין קביעות לזמנו של ראש חודש ניסן, אלא נקבע על פי המולד, וחדש אדר זְמָנִין מָלֵא זְמָנִין חָסֵר – לפעמים הוא מלא ולפעמים הוא חסר, מִשּׁוּם הָכִי מְהַלְּלִינַן – משום כך צריכים העדים לחלל את השבת כיון שזמן ראש חודש נקבע על פי עדותם שראו את הלבנה במולדה,